

## จากคุณภาพอาจารย์ถึงการไ้มาซึ่งผู้บริหารมหาวิทยาลัย

.....ระพี สาคริก

เมื่อไม่นานมานี้ และในช่วงเวลาใกล้ ๆ กัน มีกิจกรรมอาจารย์มหาวิทยาลัย ที่น่านำมาจับประเด็นเพื่อวิเคราะห์ถึงสองครั้ง ครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2532 มีการประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยทั่วประเทศที่หาดใหญ่ กับอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2532 มีการจัดสัมมนาเรื่อง"วิธีการไ้มาซึ่งผู้บริหารมหาวิทยาลัย"ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทำให้นึกถึงประเด็น การไ้มาซึ่งผู้บริหารมหาวิทยาลัย ซึ่งในอดีตและช่วงแรก ๆ ของยุคแห่งการมีมหาวิทยาลัย ได้เคยมีการใช้วิธี"หยิบยื่นมาจากข้างบนโดยมติดังรัฐมนตรี"มหาวิทยาลัยสมัยก่อน จึงมีการไ้มาซึ่งผู้บริหารในตำแหน่งอธิการบดี ที่เป็นรัฐมนตรีกระทรวง ครั้นถัดมา ได้มีการเน้นหลักการประชาธิปไตยภายในบรรยากาศการอุดมศึกษามากขึ้น จึงค่อย ๆ เปลี่ยนมาเป็นการสรรหาตัวบุคคล โดยการตั้งคณะกรรมการขึ้นพิจารณาหยั่งเสียง ถึงกับในทางปฏิบัติ บางมหาวิทยาลัยได้แปรบรรยากาศไปเป็นการเลือกตั้งแทบจะโดยสิ้นเชิง และวิธีการดังกล่าว ก็ได้ใช้ทดทดกันมาจนถึงปัจจุบัน

การรับฟังความคิดเห็นของคนซึ่งอยู่ร่วมกันมากกว่าหนึ่งคนขึ้นไป ย่อมมีความเห็นขัดแย้งเกิดขึ้นได้เสมอ แต่หาก"พื้นฐานของคน มีคุณภาพอย่างแท้จริง" ย่อมยอมรับสภาพความขัดแย้งด้วยใจกว้าง และเข้าใจได้ว่าเป็นสิ่งธรรมชาติของการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน โดยไม่นำมาใส่ใจเป็นเรื่องส่วนตัว ทำให้งานส่วนรวมต้องเสียหายโดยใช้เหตุ ดังเช่นที่มักกล่าวอ้างกันในปัจจุบันว่า"การหยิ่งเสียง ทำให้เกิดความแตกแยก"

ประกอบกับ การบริหารงานของบุคคลที่ได้รับตำแหน่งบริหาร ที่ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจแก่บุคคลากรที่อยู่ภายในจำนวนหนึ่ง ก็เลยนำมาเป็นข้ออ้างว่า เห็นไหมละ บอกแล้วไม่เชื่อว่า การรับฟังเสียงจากบุคคลากร หรือการหยิ่งเสียงเพื่อการสรรหานั้นไม่ใช่ของดี อาจารย์บางคนรู้สึกเบื่อหน่ายมาก ถึงกับระบายอารมณ์ออกมาว่า "หากใช้วิธีแต่งตั้งมาจากข้างบน แม้จะเป็นการใช้วิธีเผด็จการ แต่โดยคนดี ก็ยังดีกว่า เพราะอาจโชคมีมีการแต่งตั้งคนดีมาให้" สะท้อนภาพอารมณ์ที่หวังอะไรไม่ได้แล้ว ต้องหันไปหวัง"โชคชะตา"หรือ"แล้วแต่ดวง" ซึ่งหาใช่สาระที่ควรถือเป็น เหตุ เป็นผลที่แท้จริงไม่

ความจริง ผู้เขียนเรื่องนี้ ก็สนับสนุนวิธีการสรรหาด้วยการหยิ่งเสียง เนื่องจากหากมองลุ่มลึก พบว่า เป็นการพัฒนาจิตสำนึกรับผิดชอบให้กับบุคคลากรซึ่งเป็นพื้นฐาน และเป็นวิธีการที่ให้การยอมรับหลักของคุณธรรม นอกจากนั้น แนวคิดในการหยิ่งเสียง ยังก่อให้เกิดวิธีการกระจายอำนาจ และมีการรวมข้อมูลทางปัญญากลับมาใช้ประโยชน์ เพื่อเป็นฐานการบริหารมหาวิทยาลัย

แต่ก็เห็นได้ว่า หากมองได้ถึงภาพรวมของโครงสร้างการจัดการและการบริหารมหาวิทยาลัย ประเด็นการไ้มาซึ่งผู้บริหารมหาวิทยาลัย ที่มีการพูดกันอย่างจำกัดอยู่แต่เพียงว่า"จะเลือกตั้งหรือแต่งตั้งถึงจะดี" ก็จะ ทำให้เห็นว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยกำลังล้อมกรอบตนเองอยู่แต่เพียงแคบ ๆ และอยู่ที่เครื่องมือซึ่งเป็นส่วนปลาย วนไปเวียนมาอยู่ภายในวัฏจักรของความขัดแย้งอย่างหาทางออกไม่ได้

หากมองโดยถือเอาคนเป็นฐาน ย่อมจะพบว่า คนในสังคมไทย ตกอยู่ในภาวะ "ยึดติดส่วนตน" เป็นนิสัย กันมาช้านาน ตามลักษณะโครงสร้างของสังคมสมบูรณาญาสิทธิราช การนิยมส่งคนไปศึกษาต่อที่เมืองฝรั่ง ใ้ ทำให้คนของเราไปมองเห็นได้แค่ "ประชาธิปไตยสำเริงรูปของเมืองฝรั่งซึ่งเป็นส่วนปลาย" ชาคนสามารถมองเจาะลึกลงไปถึง "เหตุ" ที่อยู่ในพื้นฐาน

หากสถานการณ์ภายในมหาวิทยาลัย ยังคงมีการถกเถียง วนเวียนไปมาอยู่กับประเด็นที่ว่า "แต่งตั้งคหือเลือกตั้งคิ" นั้นคือภาวะที่ยังคงวนเวียนอยู่กับระดับที่เป็นส่วนปลายหรือ "วนเวียนอยู่ภายในภาชนะเล็ก ๆ ที่เขวนอยู่บนยอดเจดีย์" หากจะถกเถียงกันไป เช่นนี้ เชื่อว่าอีกกี่วันกี่เดือน กี่ปี ก็คงมองไม่เห็นหนทางที่แท้จริงในการแก้ปัญหาได้สำเร็จ

อย่างไรก็ตาม การวนเวียนไปมา นาน ๆ เข้า ก็เป็นความหวังที่ว่า วันหนึ่งจะรู้สึกสะกิดใจให้ทวนกลับทิศทางมามองลงสู่พื้นดิน และเห็นได้ว่า ทิศทางของการแก้ปัญหาที่ถูกจุดนั้นน่าจะมุ่งที่นี้ โดยที่บุคคลากรในมหาวิทยาลัย ควรเริ่มต้นปลดปล่อยตนเองให้หลุดพ้นออกมาจากวัฏจักรให้ไ้เสียก่อน แล้วจะพบได้ว่า บุคคลากรทั้งหลายภายในมหาวิทยาลัยนั้นเอง ที่เป็นพื้นฐานสำคัญ ส่วนผู้บริหารนั้น เป็นเพียงสิ่งที่ไ้มาจากพื้นฐาน และมาอยู่เพียงชั่วคราวช่วยยาม แล้วก็ผ่านพ้นไป

การอ้างว่า การเลือกตั้งทำให้เกิดการแตกแยกนั้น แท้จริงแล้วมันก็เป็นเพียง "ข้ออ้าง" เพราะความแตกแยก หาไ้เกิดจากการเลือกตั้งไม่ แต่เกิดจาก การขาดความเข้าใจและยอมรับสภาพความจริงว่า ความขัดแย้งกันด้วยความคิดเห็นนั้น เป็นลักษณะของชีวิตคนที่มีการอยู่ร่วมกัน หากคนมีคุณภาพอย่างถึงพื้นฐานที่แท้จริง ย่อมยอมรับสภาพความขัดแย้งไ้ด้วยใจกว้าง ไม่นำเอามาเป็น เรื่องส่วนตัวจนแปรสภาพเป็นความแตกร้าง หากจะมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการสรรหา มาเป็นเผด็จการอย่างเก่า คงเป็น "การ เกาที่ผิดจุดคัน" แน่จน

สภาพของชุมชนที่ตกอยู่ในภาวะยึดติดส่วนตน มักมีการมองเรื่องทั้งหลายที่อยู่นอกตนเองว่า "ธุระไม่ใช่" หรือ "ไม่ใช่หน้าที่ของตน" ทั้ง ๆ ที่พบกับภาพของเพื่อนคนด้วยกันภายในชุมชนที่ตนมีส่วนร่วมในความผิดความถูก กระทำในสิ่งที่ไม่ดีไม่งามว่า ตนเองมีหน้าที่ในการท้วงติงเพื่อการแก้ไข และขาดการแสดงออกเพื่อชี้ขมยินติเพื่อเป็นกำลังใจให้แกผู้ที่กระทำในสิ่งที่ชอบด้วยเหตุและผล

เรายังคงพบเห็นภาพสะท้อนของบรรดาครูอาจารย์ ที่ขาดอุดมการณ์ในค่านิชาการ ขาดจิตสำนึกที่ควรจะเป็นต้นแบบที่ดีให้แก่เยาวชน ขาดการซื่อสัตย์แก่ตนเอง ขาดการพึ่งพาตนเองไ้อย่างมั่นคง แต่หันไปยึดเกาะอำิส และเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายดังกล่าว ยังมีการพยายามสร้างฐานส่วนตัวด้วยการร่วมผลประโยชน์กับบนฐานพรรคพวก

การร่วมมือกันพัฒนาจิตสำนึกรับผิดชอบต่สิ่งที่คิงาม ให้เกิดขึ้นภายในบรรยากาศของมหาวิทยาลัยเท่านั้น ที่น่าจะเป็นวิถีทางแห่งความหวังให้ การสรรหา หรือจะเป็นการเลือกตั้งก็ตาม มุ่งหน้าไปสู่เป้าหมายที่แท้จริงไ้ เช่นเดียวกันกับ การไ้มาซึ่ง ส.ส.และรัฐมนตรี หากมุ่งพัฒนาประชาชนไ้มีคุณภาพ ย่อมถือไ้ว่าเป็นความหวังที่น่าจะช่วยให้เป้าหมายไ้บรรลุผลเป็นจริง แต่สังคมไทยก็ยังสะท้อนให้เห็นภาพแต่เพียงค่านเดียวว่า จะต้องเข้าไปเป็น ส.ส.และเป็นรัฐมนตรี จึงจะช่วยบ้านเมืองไ้ได้ นั่นคือภาวะจิตคนที่ยังคงยึดติดอยู่แต่เพียงส่วนปลาย เห็นจะต้องภายในเรือในอ่างกันต่อไปอีกนาน ร่วมกับการสูญเสียที่กำลังทวีตัวเอง.